

Tekijöiden tarinoita tekijänoikeuksista

Kopioston Luova100-videomateriaali

Opetusvinkit

Kopioston Luova100-videot sopivat hyvin orientaatioksi tekijänoikeuksien opettamiseen. Oheiset opetusvinkit sopivat yläkouluun sekä toisen asteen oppilaitoksiin. Lukiassa tekijänoikeuksien opettaminen ja nämä opetusvinkit sopivat esimerkiksi yhteiskuntaopin, lakitiedon, äidinkielen, filosofian tai etiikan tunneille.

Orientaatio

Keskustelkaa yhdessä, mitä opiskelijoille tulee mieleen tekijänoikeuksista ja miten ja missä ne on määritelty.

INFO: Tekijänoikeus on teoksen tekijällä oleva oikeus, joka tuottaa tekijälle erikseen säädetyin rajoituksin yksinoikeuden päättää teoksensa käytöstä. Tekijänoikeudet on määritelty tekijänoikeuslaissa.

Materiaalit Luova100-videot

Elokuvaaja Sari Aaltonen https://www.youtube.com/watch?v=q6EbH_fwbqk&t=1s

Kuvanveistäjä Viljami Heinonen
<https://www.youtube.com/watch?v=y9gZQHrTAgM&t=3s>

Sirkustaiteilija Katja Kortström https://www.youtube.com/watch?v=_7Ef-cYRwQw

Tehtävävinkki 1

Katsokaa videot ja pohtikaa niiden avulla vastauksia seuraaviin kysymyksiin

1. Poimi videoista esimerkkejä: Millaiset teokset voivat olla tekijänoikeuksien alaisia?
2. Mihin tekijänoikeuksia tarvitaan?
3. Kenen etua tekijänoikeuksilla suojellaan?

Vastauksia kysymyksiin

1. Teos voi olla hyvin monimuotoinen kuten videoissa tulee ilmi: video, sävellys, sanoitus, maalaus, koreografia – tai esimerkiksi valokuva, sarjakuva, proosateos: kirja, runo, tietokirja, lehtiartikkeli, tietokonepeli, elokuva.

Huomaa myös, että kaikki luovan työn tuotokset eivät saa tekijänoikeussuojaa. Tuotoksen on oltava riittävän itsenäinen ja omaperäinen eli ylittävä teoskynnys saadakseen tekijänoikeussuojaa.

Lisätietoja tekijänoikeuksista ja siitä, mikä on teos ja mitä tekijänoikeus suojaa löydät Kopiraitti.fi-verkkopalvelusta (www.kopiraitti.fi) sekä tekijänoikeuslaista (<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1961/19610404?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=tekij%C3%A4noikeuslaki>)

Voi esitellä / pyytää opiskelijoita tutustumaan tekijänoikeuslain 1. luvun pykäliin 1. ja 2-10. soveltuvin osin.

2. Tekijänoikeuksilla varmistetaan, että luovan työn tekijä voi päättää, miten ja missä hänen töitään saa käyttää ja julkaista, esimerkiksi valmistetaanko hänen teoksestaan kappaleita (kirjoja, levyjä, elokuvia, julisteita, tauluja, veistoksia jne.) tai julkaistaanko teos netissä, tai esitetäänkö sitä julkisesti.

Tekijänoikeuksilla varmistetaan, että teoksia ei voida käyttää tai hyödyntää ilman tekijöiden ja oikeudenhaltijoiden lupaa.

3. Tekijänoikeuksilla suojataan erityisesti teosten luoja eli tekijöitä ja muita oikeudenhaltijoita, ns. luovilla aloilla työskentelevien ihmisten toimeentuloa sekä heidän työskentelynsä mahdollistavien muiden toimijoiden kuten tuotanto-alan yritysten toimintaa.

Tehtävävinkki 2

Keskustelua tekijänoikeuksien merkityksestä

Videoiden katsomisen ja kysymysten purkamisen jälkeen voidaan pohtia esim. pienissä ryhmissä seuraavia väittämiä.

Ota kantaa alla oleviin väittämiin

1. Ilman tekijänoikeuksia ja niiden valvontaa tuotettaisiin todennäköisesti vähemmän mielenkiintoista musiikkia, elokuvia, taidetta ja kirjallisuutta.
2. On pienempi rike jakaa musiikkia tai elokuvia netissä kuin näpistää tuotteita esim. ruokakaupasta.
3. Musiikin ja elokuvien ym. jakamisen valvonta netissä on osoitus musiikki- ja elokuvateollisuuden ahneudesta.
4. Pohdi tilanteita, joissa itse voisit hyötyä tekijänoikeuksien tarjoamasta suojasta.

Näkökulmia väittämiin

1. Tekijänoikeuksilla suojataan nimenomaan teosten tekijöitä ja oikeudenhaltijoita. Heille kuuluu oikeus päättää, miten heidän luomaansa teosta käytetään. Lisäksi kysymys on usein luovan työn tekijän elinkeinosta. Taiteilija, muusikko, koreografi, valokuvaaja, kirjailija, säveltäjä jne. on käyttänyt paljon aikaa teoksen luomiseen ja tekee sitä toimeentulonsa vuoksi. On varmistettava, että he saavat korvauksen tekemästään työstä.

2. Näillä kahdella asialla ei ole moraalisesti eroa. Toisen teoksen luvaton jakaminen on yhtä lailla "varastamista", kuin esimerkiksi yrityksen valmistaman konkreettisen/fyysisen tuotteen ottaminen omaan käyttöön ilman lupaa ja korvausta. Internetin maailmassa usein unohtuu, että sielläkin tarjolla olevat aineistot (teokset kuten musiikki, elokuvat, valokuvat, lehtiartikkelit) ovat jonkun tuottamia ja niiden hyödyntäminen ilman lupaa saattaa rikkoa tekijänoikeuksia ja vähentää luovalla alalla työskentelevien ihmisten toimeentuloa.
3. Musiikki- ja elokuvateollisuuden yritykset valvovat omia etujaan, mutta tekijänoikeuksilla suojataan myös tekijöiden ja esiintyvien taiteilijoiden kuten artistien ja näyttelijöiden etua. Sillä, onko artisti suuren levy-yhtiön vai pienen levy-yhtiön kiinnittämä, ei ole moraalista tai juridista eroa. Maailmanlaajuiset yhtiöt saattavat tehdä suuria voittoja, mutta panostavat voittovaroja myös artisteihin, joista ei tule koskaan menestyneitä. Nämä tappiot eivät aina ylitä uutiskynnystä.

On helppoa ajatella, että kotimaiselle artistille kuuluu "enemmän" korvausta kuin upporikkaalle megatähdelle. Molemmilla artisteilla ja molempien levy-yhtiöillä on kuitenkin oikeus hallinnoida teoksiaan. Myös elokuvien ja sarjojen tekemiseen käytetään suuria summia ja siksi niitä tuottaneilla yhtiöillä on syy pitää kiinni oikeuksistaan.

Erityisen tärkeitä tekijänoikeudet ovat kuitenkin aivan tavallisille luovan työn tekijöille, joille tekijänoikeudet varmistavat oikeudenmukaisen korvauksen työstään. Ilman tekijänoikeuksia valvovia järjestöjä heidän olisi lähes mahdotonta valvoa etujaan itse. Suurten megatähtien huippuansiot saattavat vääristää kuvaa tekijänoikeuksien perimmäisestä tarkoituksesta. Tekijänoikeuksien valvonta onkin eräänlaista luovien alojen ammattiyhdistystoimintaa. Esimerkiksi Kopiosto edustaa jäsenjärjestöjensä kautta yli 50 000 suomalaista luovan alan tekijää, esittäjää ja kustantajaa. Kopiosto valvoo oikeudenomistajiensa etua, ja jakaa heille tekijänoikeuskorvauksia.

4. Myös sinä voit saada tekemällesi työlle, luovan työn tuotokselle, tekijänoikeussuojaa. Tekijänoikeus syntyy ilman rekisteröintiä. Tekijänoikeuslainsäädäntö varmistaa automaattisesti oikeutesi luomaasi teokseen. Jos esimerkiksi harrastat musiikkia, valokuvaamista, piirtämistä tai kirjoittamista, kukaan ei voi hyödyntää teoksiasi kaupallisesti ilman lupaasi tai käyttää niitä sellaisessa yhteydessä, jota et hyväksy.

Tehtävävinkki 3

Kopiraittila-peli

Videoiden katselun ja keskustelun ja/tai ryhmätyöskentelyn jälkeen opiskelijat voidaan ohjata pelaamaan yksin tai ryhmissä oman oppilaitosasteen pelejä Kopiraittilan koulussa (www.kopiraittila.fi). Opiskelijoilla on orientaatio aiheeseen, ja näin he pystyvät syventämään tietouttaan pelin avulla ja liittämään sen tarjoamat tiedot tekijänoikeuksien laajempaan kontekstiin.